

ਅਹਿਮ ਲੇਖ

ਨਵਾਂ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ: ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ, ਵਿਨਾਸ਼

—ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੰਝਪੁਰ

ਅਜੋਕੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਰੂਪ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਸ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਨਰਮ ਜਾਂ ਗਰਮ ਨੀਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਰਾਜਾਂ ਤੇ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਹੋਂਦ ਸੀ। 1857 ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਅ ਕੇ ਇੱਕ ਨੀਤੀ ਤੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੁਖਤਾ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਡਰ ਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਬੈਠ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਲੋਕ ਸੇਵਕ ਨਾ ਬਣ ਕੇ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਡੰਡੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰੇ ਤਾਂ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ 22 ਮਾਰਚ 1861 ਨੂੰ ਇੱਕ ਐਕਟ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ 1861 ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣੀ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਜੰਗ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ 'ਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਐਕਟ ਜਿੱਥੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਭੱਤੇ, ਕਰਤੱਵ ਆਦਿ ਨਿਯਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਆਇਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਉਲਝਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਐਕਟ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਪਰ 1882 ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚੋਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

1947 ਤੋਂ ਬਾਦ ਵੀ ਇਹੀ ਐਕਟ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਤੇ ਤੌਰ-ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ 15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸੱਤਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਸੋਚ, ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਉਹੀ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੋਕ ਸੇਵਕ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਡੰਡੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਸੋਚ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਨਾ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਨਪੀੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸੋਚ ਤੋਂ ਉਲਟ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਪੀੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਹੀ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਡੰਡਾ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਰਾਜ ਨਾਲ ਵੀ ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਨਾ ਸਰਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਨਾਸਾ 1980, ਟਾਡਾ 1987 ਤੇ ਪੋਟਾ 2002 ਵਰਗੇ ਐਕਟ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਤਹਿਤ ਅੱਡਰੀ ਸਿਆਸੀ ਸੋਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਈ-ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਨੇ 1917-18 ਵਿੱਚ ਰੋਲਟ ਐਕਟ ਵਰਗੇ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਸਨ।

ਨਵੇਂ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ ਦੀ ਗੱਲ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਨਹੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਲੋਕ ਦਰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਦੁਹਾਈ ਪਾਈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ 1861 ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੀ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤੂਤੀ ਢੋਲਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੇਠ ਦੱਬ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਲੋਕ ਲਾਜ਼ ਲਈ 1977 ਵਿੱਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸਨੇ 1979-81 ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ 8 ਵਿਸਥਾਰਿਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮੁੱਚੇ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਤਜ਼ਵੀਜ਼ਾਂ ਸਨ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਵਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੱਤੀ। 1996 ਵਿੱਚ ਬੀ.ਐੱਸ.ਐੱਫ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਪਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗਲਬੇ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ

ਅਤੇ ਲੋਕ ਹਿੰਤੂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੋਕ ਹਿੰਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਪਾਈ ਜਿਸਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ 'ਤੇ ਰਿਬੈਰੋ ਕਮੇਟੀ 1998, ਪਦਮਾਨਾਭਾਈਆ ਕਮੇਟੀ 2000 ਅਤੇ ਮਲੀਮਬ ਕਮੇਟੀ 2002 ਬਣਾਈਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਨਵੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ 20 ਸਤੰਬਰ 2005 ਨੂੰ ਸਾਬਕਾ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਸੋਲੀ ਸੋਰਾਬਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ 11 ਮੈਂਬਰੀ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ ਖਰੜਾ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਿਸਨੇ 31 ਅਕਤੂਬਰ 2006 ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਪਾਟਿਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਮਾਡਲ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਂਤਿਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਨੂੰ 11 ਮਾਰਚ 2008 ਤੱਕ ਨਵੇਂ ਮਾਡਲ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ 2006 ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜਵਾਬ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਨਵਾਂ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਫਸੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਹੱਡੀ ਕੱਢੀ ਹੈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨਵਾਂ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ ਬਣਾਉਣ ਲਈ 7 ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸਟੇਟ ਸਕਿਓਰਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪੁਲਿਸ 'ਤੇ ਅਣ-ਲੋੜੀਂਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਦਬਾਅ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀਆਂ ਤੇ ਥਾਣੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਮੈਰਿਟ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 2 ਸਾਲ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਦਲੀਆਂ, ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ, ਤਰੱਕੀਆਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਅਸਟੈਬਲਿਸ਼ਮੈਂਟ ਬੋਰਡ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨਾ, ਕੇਂਦਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪੁਲਿਸ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨਾ, ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਂਤ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਪੁਲਿਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀਆਂ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਦੁਰ-ਵਿਵਹਾਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਿਰਾਸਤੀ ਮੌਤਾਂ, ਗੰਭੀਰ ਸੱਟਾਂ ਤੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਬਲਾਕਤਾਰ ਆਦਿ ਖਿਲਾਫ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਵਾਚੇ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਰਲਗੱਡ ਨਾ ਕਰਕੇ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ 2007 ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਅਜੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਹ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਦਿਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਦਿਨ ਵਜੋਂ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਝ ਭਾਵੇਂ ਨਵਾਂ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਮੁਤਾਬਕ ਬਦਲਾਅ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਦਲਾਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਮੂਲ ਸੁਭਾਅ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਤੀ ਭਰ ਵੀ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਰ ਅਥਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੁਣ ਅਖੌਤ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਨਾ ਦੋਸਤੀ ਚੰਗੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਅਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਹ ਅਖੌਤ ਹੋਰ ਵੀ ਦ੍ਰਿੜ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਸ ਨਵੇਂ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਾਤਕ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਸਿਆਸੀ-ਬਦਲਾਖੋਰੀ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਚੱਲ ਰਹੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹਿੰਤੂ ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਭਾਰਤੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਉਲਟ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਲਝਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਹੈ ਧਾਰਾ 8 ਅਧੀਨ ਮਿਉਂਸਪਲ ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜਵੇਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਲਈ ਡੀ ਆਈ .ਜੀ ਰੈਂਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜ਼ਾਬਤਾ ਅਧੀਨ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ (ਐੱਸ.ਡੀ.ਐੱਮ) ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ (ਡੀ.ਸੀ) ਕੋਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਰਾਹੀਂ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਹੀ ਨਿਆਂ ਜਾਂ ਅਨਿਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਕਿ ਲੋਕਤੰਤ੍ਰੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮੱਦਦਗਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਰਗੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਣਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕਿਸਾਨ ਬੀਜੇ ਤਾਂ ਕਿੱਕਰ ਪਰ ਆਸ ਕਰੇ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਦਾਖਾਂ ਖਾਣ ਨੂੰ ਮਿਲਣਗੀਆਂ। ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਟੱਪ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਕੇਸ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਰੱਬ ਹੀ ਜਾਣੇ ਨਿੱਤ ਕਿੰਨੇ ਬੇ-ਕਸੂਰਾਂ 'ਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਢਾਹ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਜੁਰਮਾਂ ਦਾ ਇਕਬਾਲ ਕਰਵਾ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਕੇਸਾਂ ਦੇ 'ਨਿਪਟਾਰੇ' ਕੀਤੇ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਪ੍ਰੋ. ਦਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਹੋਰ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਰੱਸਿਆਂ ਵੱਲ ਭੇਜੇ ਜਾਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਹੋਣਗੀਆਂ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੇ ਇਕਬਾਲ-ਏ-ਜੁਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇ ਜਿਸਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਇਕਬਾਲ-ਏ-ਜੁਰਮ ਕਿਵੇਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1861 ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਬਾਦ ਵਿੱਚ 1882 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1882

ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੋਧ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਦੁਬਾਰਾ 1861 ਵਾਲਾ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ‘ਨਵੀਂ ਬੋਤਲ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੀ ਸ਼ਰਾਬ’ ਵਾਲੀ ਅਖੌਤ ਨੂੰ ਸੱਚ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਵਾਂ ਐਕਟ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ 2007 ਲਗਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਐਕਟ ਨੇ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਣਾ ਸਗੋਂ ਉਸਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ, ਉਸਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਹੀ ਇੱਕ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਬਾਹਰੀ ਸੁਧਾਰ ਕਰਕੇ ਐਕਟ ਬਣਾਏ ਜਾਣ, ਉਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖੰਡਿਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਖੌਤ ਹੈ ਕਿ ‘ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਮਾਂ ਕਦ ਤੱਕ ਖੈਰ ਮਨਾਏਗੀ’।

ਦੂਜੀ ਹੈ ਧਾਰਾ 34 ਅਧੀਨ ‘ਸਪੈਸ਼ਲ ਸਕਿਓਰਟੀ ਜ਼ੋਨ’ ਬਣਾਉਣਾ, ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਦੇ ਨਾਂ ‘ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ 1977 ਵਿੱਚ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਗਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਡੱਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਰਾਂਸਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕੋਹ-ਕੋਹ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲੜਾ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਵਾਰਸ ਲਾਸ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਖਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਖਿੱਤੇ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸਕਿਓਰਟੀ ਜ਼ੋਨ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਲਈ ਵੱਖਰੀਆਂ ਪੁਲਿਸ ਨੀਤੀਆਂ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਬਲ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਕੇ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਛਾਉਣੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਨਾਮ ਥੱਲੇ ਦਬਾਅ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਿਆਸੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇੱਕ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਲਈ ਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸੋਚ ਲਈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਘੱਟਗਿਣਤੀ, ਦਲਿਤਾਂ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਰਿਹਾਈ ਅਮੀਰਾਂ ਲਈ ਹੈ। ਨਵਾਂ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਅਤੇ ਲੋਕ ਹਿੱਤ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਸੀਮਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਹੋਰ ਵੱਧ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਆਮ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਖੂਨ ਤਾਂ ਨਿਚੋੜਿਆ ਹੀ ਜਾਵੇਗਾ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਦਬਾਅ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਜੋਕੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਮੀਡੀਆ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਉਠਾ ਕੇ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮੀਡੀਆ ਵੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੀ ਕਠਪੁਤਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ-ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਧਿਰ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਤੇ ਇਸ ਅਣਖਹੀਣ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤੇ ਅਨੈਤਿਕ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਤਵਾਦੀ, ਵੱਖਵਾਦੀ ਕਹਿ ਕੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਆਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਾ ਕੇ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ 2007 ਟਾਡਾ ਪੋਟਾ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੋਕੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦਬਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਣਾਉਣੇ ਸੌਖੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੇ ਇਸਦਾ ਹੱਲ ਇਹ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਂਤਿਕ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਕਸ ਵੀ ਨਾ ਵਿਗੜਨ ਕਾਰਨ ਸਾਰੀਆਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੇ ਫੰਡ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦਹਾਲੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਫੰਡ ਆਦਿ ਲੈਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਰ ਚੰਗੀ-ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਨਵੇਂ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਰ ਲੋਕ ਦਰਦੀ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਹਰ ਉਹ ਸਿੱਖ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਦਾ ਪਾਂਧੀ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਖਲੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਸਮੱਰਥਾ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਨਾ ਬੋਲੇ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਕੱਲ੍ਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਮੈਂ ਸਭ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

**ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀ ਬਗਾਵਤ ਤੇ ਗਦਾਰੀ
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਡੰਮ ਨਾਮਧਾਰੀ ਕੂਕੇ**

-ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ

ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸੱਚਖੰਡ ਬਿਰਾਜਣ ਵੇਲੇ ਦਿੱਤਾ ਆਖਰੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਕਿ “ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗਰੰਥ” ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾਉਂਦਾ ਪਰ ਸਿੱਖ ਵੀ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਇੱਕ ਅਡੰਬਰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ

ਭੈਣੀ ਵਿਖੇ ਕੂਕਿਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਸੌ ਸਵਾ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਕੂਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਸਖਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ 'ਸਤਿਗੁਰੂ' ਆਖ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੁਰੂਡੰਮ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਬਾਨੀ ਇੱਕ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੇ ਸੰਨ 1816 ਈ. ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਭੈਣੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅਤੇ 1836-37 ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤੋਪਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਏ। ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਲਟਨ ਹਜ਼ਰੇ (ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਭਾਈ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ। ਗੋਰਿਆਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਉੱਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਭੈਣੀ ਆ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫੇਰ ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਪਿੰਡ ਭੈਣੀ ਵਿਖੇ ਹੱਟੀ ਪਾ ਲਈ ਜੋ 1870 ਤੱਕ ਚਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਖੋਂ ਥਿੜਕ ਰਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਵਜੋਂ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣਾਉਂਦੇ। ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਲੱਗ ਰਹੀ ਢਾਹ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਵਾਜ਼ ਵੀ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ। (ਵੇਖੋ ਪੁਸਤਕ “ਕੂਕਿਆਂ ਦੀ ਵਿੱਥਿਆ” ਕ੍ਰਿਤ ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ, 1940)

ਸੰਨ 1963 ਵਿੱਚ ਮਿਸਟਰ ਕਿੰਨਚਾਟ ਵਲੋਂ ਲਿਖੀ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਸੰਨ 1872 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈ। ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿੱਗਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। “ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ (ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ) ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਕੇਵਲ ਸਤਿ ਹੈ। ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰਬਾਣੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਬਿਨਾਂ ਰੋਕ-ਟੋਕ ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋਢੀ, ਮਹੰਤ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੋਰ ਦੂਸਰੇ ਸਭ ਪਖੰਡੀ ਬਹੁਰੂਪੀਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੁੱਤ ਤੇ ਬੁੱਤ ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੈ। ਜੋ ਖਿਮਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਨਵੇਂ ਸਜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗਰੰਥ ਦੀ ਨਹੀਂ।”

(Mr. Kinchant discription of the KuKa articles of belief 1863, relating to the kuka sect. 1872)

ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਆਮ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ ਪੀਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਉੱਡਦੇ ਪਰ ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਰੀਦ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਉਸਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਆਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਕਦਰ ਮੱਧਮ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਹਵਾਨ ਵੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਦੂਸਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਰਤਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਚੀਕ ਚਿਹਾੜਾ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਕੂਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਜ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਡਾਕ ਦਾ ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੋਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਜੁਲਾਈ 1863 ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਲੱਗਭਗ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਸੰਨ 1867 ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਦ ਉਹ ਮਾਰਚ 1867 ਨੂੰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੋਸ਼ਾਂ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਉਥੇ ਅਰਦਾਸ ਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅਕਤੂਬਰ 1867 ਦੀ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਨਾ ਕੀਤੀ।

ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਕੂਕਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੀਰ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉਡਾਉਣਾ, ਉਭਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਆਮ ਸੁਣੀ ਗਈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਹੋ ਅਵਤਾਰ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਬਾਬਰ ਬਾਣੀ ਸਬੰਧੀ ਸ਼ਬਦ ‘ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ’ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦੱਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕੂਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਕੂਕਾ ਲਹਿਰ ਦਾ ਮਕਸਦ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਪਰਨ ਰੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੁਆਉਣ ਲਈ ਮੰਜ਼ੀਆਂ, ਕਬਰਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣਾ ਅਤੇ ਬੁੱਚੜਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕਾ-ਦੁੱਕਾ ਸਰਕਾਰੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। “ਕੂਕਿਆਂ” ਨੂੰ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਜੋਸ਼ ਭਰਨ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਵਾਰਦਾਤ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਚਾਰ ਬੁੱਚੜ ਪੀਰ ਜਿਊਣਾ, ਸ਼ਾਦੀ ਤੇ ਇਮਾਮੀ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਕਰਮਦੀਨ, ਇਮਾਮਬਖਸ਼ ਤੇ ਖੀਵਾ ਫੱਟੜ ਹੋਏ। ਦੋਸ਼ੀ ਕਾਤਲ ਬੁੱਚੜਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਕੁਝ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪੁਜਾਰੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਏ

ਗਏ। ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਕੂਕੇ ਕਾਤਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਕੂਕੇ ਦੇ ਵਾਅਦਾ ਮੁਆਫ਼ ਗਵਾਹ ਬਣ ਜਾਣ ਤੇ ਲੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਕੂਕਿਆਂ ਨੂੰ 1871 ਦੇ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਰਾਏਕੋਟ, ਮਲੌਦ ਅਤੇ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੁੱਚੜਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਵੀ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਛਕ ਕੇ ਭੈਣੀ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਭੂਤਰੇ ਹੋਏ ਕੂਕਿਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਗੌਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਉਥੇ ਪਈਆਂ ਰਜਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਗ ਲਗਾ ਗਏ। ਕੂਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਮਿਸਟਰ ਕਾਵਨ ਨੇ 50 ਕੂਕਿਆਂ ਨੂੰ ਤੋਪਾਂ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ (ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਸਮੇਤ ਤਲਵਾਰ ਰਾਹੀਂ) ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਥੇ ਇਹ ਵਰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅੰਬਾਲਾ (ਫੋਰਸਾਇਥ) ਨੂੰ ਕਾਵਨ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਾਵਨ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਹੁਕਮ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਗੈਰਾ ਕੂਕਿਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਕਾਵਨ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਮਿਲਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 17-1-1872 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਸੱਤ ਵਜੇ ਕੂਕਿਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਮਿਸ਼ਨਰ (ਅੰਬਾਲਾ) ਨੇ 18 ਜਨਵਰੀ, 1872 ਈ ਨੂੰ ਤੜਕੇ ਇੱਕ ਵਜੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਲਾਵਤਨੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਸਵੇਰੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਰੇਲ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਜਿੱਥੋਂ ਅੱਗੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗੂਨ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਕੂਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਅੰਨ੍ਹਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਕਿ ਹਾਲੇ ਵੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੂਸ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਉਹ ਵਾਪਸ ਭਾਰਤ ਪਰਤ ਆਉਣਗੇ। (ਵੇਖੋ ਪੁਸਤਕ ਸਿੱਖ ਹਿਰਟੋਰੀਅਨ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ “ਕੂਕਿਆਂ ਦੀ ਵਿੱਥਿਆ”) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜੂਨ 1984 ਨੂੰ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ “ਐਕਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ” ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਜ਼ਮਤ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਭਾਈ-ਭਤੀਜੇ ਅਤੇ ਟਕਸਾਲੀ ਵਾਰਸ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਆਖਦੇ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਕੌਮੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਝੂਠਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਇੱਕ ਸਾਧ ਬਾਬਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਗੁੰਮਟੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਬੰਧੀ ਸ਼ਬਦ “ਜਾਣ ਅਠੱਤਰੇ ਆਉਣ ਸਤੰਨਵੇਂ ਹੋਰ ਵੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ” ਦੀ ਗਲਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਕੇ ਇਹ ਝੂਠਾ ਗੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੁਲਾਈ 1997 ਨੂੰ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਕੌਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਗੇ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਅੱਜ ਨਾਮਧਾਰੀ ਕੂਕਾ ਵਰਗ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਚੌਧਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹਨ (ਹਾਲੇ ਹੋਰ ਪਤਾ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਨੇ) ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਖਰੀ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀ ਪੱਧਰੀ ਬਗਾਵਤ ਅਤੇ ਗਦਾਰੀ ਹੈ। ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਕੂਕਾ ਵਰਗ ਨੇ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਛਾਪੀ ਹੈ ‘ਪੁਰਖ ਗੁਰੂ’ ਜਿਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਲਿਖੀ ਹੈ ਲੁਧਿਆਣਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵੀ. ਸੀ. ਸਰਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਨੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਵਰਗ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਪੱਕਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਜਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਕੂਕਿਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਠੋਕਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਸਿੱਧਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੌਰਾਨ ਮਹਿਜ਼ ਨਾਮਧਾਰੀ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਹਥਿਆਉਣ ਲਈ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸੰਦੇਸ਼ ‘ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ’ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਖਿਲਾਫ਼ਵਰਜ਼ੀ ਕਰਦਿਆਂ ‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਚੇਅਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸ. ਬਾਦਲ ਚੌਧਵੇਂ ਗੁਰੂਡੰਮ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਿਆ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਪਰ ‘ਬਾਦਲ ਦੀ ਅਵਾਜ਼’ ਬਣੀ ਹੋਈ ਜਲੰਧਰੋਂ ਛਪਦੀ ਅਖਬਾਰ ਵੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲਿਖਣੋਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ, ਅਖਬਾਰਾਂ ਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤਾਂ ਖਾਤਿਰ ਸਿੱਖੀ ਲਾਇਨ ਤੋਂ ਭਟਕ ਚੁੱਕੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ, ਸਤਿਗੁਰੂਆਂ ਲਈ ਆਕਸੀਜਨ ਦਾ ਕੰਮ ਬੜੇ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਆਰੀ ਸਿੱਖੀ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ਾਬ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਰੱਬ ਖੈਰ ਕਰੇ !

ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਿਵੇਂ ਬਣੇ ?

ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਅਚਾਨਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਗੋਂ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਚੋਣ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀ ਮਿਹਨਤ, ਰਣਨੀਤੀ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਮਾਹੌਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਦਿਲਚਸਪ ਤੇ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਇਹੀ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਨਾਂਅ ’ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਕਿਵੇਂ ਬਣੀ ?

ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਾਦਲ ਵਿੱਚ ਸ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਕੋਈ ਨੇਤਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੱਲੋਂ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਲਗਭਗ ਨਾਂਹ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਸਨ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤ... ?

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਅਜੇ ਸ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਖੁਦ ਹੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ 'ਕਿਚਨ ਕੈਬਨਿਟ' ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸੌਖੀ ਵੀ ਲੱਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਨ। ਸੋ ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਮੰਤਰੀ ਸ: ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਸੁਖਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੱਬੀ ਬਾਦਲ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਵਧੀਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਅਜੇ ਮਹਾਜਨ ਅਤੇ ਸ: ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿਧਵਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ, ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ 'ਟ੍ਰਬਲ ਸ਼ੂਟਰ' ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਸ: ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਮੱਤੇਵਾਲ ਤੇ ਸ: ਬਾਦਲ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਡਾ: ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਬਿਮਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਮੀਡੀਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸ: ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਵੀ ਹਾਸਲ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬੀਬੀ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਸਨ। ਪਹਿਲੀ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਸ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸੌਂਪਣ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇ? ਦੂਸਰੀ ਇਹ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਸੀਨੀਅਰ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਇਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੇ? ਖਾਸ ਕਰ ਸ: ਬਾਦਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇਤਾ ਸ: ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ, ਕੈਪਟਨ ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਕੋਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਬਾਕੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜ: ਤੋਤਾ ਸਿੰਘ, ਸ: ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁੰਦੜ, ਸ: ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਸ: ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਿੰਤੂ-ਪ੍ਰੰਤੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਰਹੀ ਗੱਲ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮੰਤਰੀਆਂ ਸ: ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਸ: ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਸ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਖੁਦ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲੈਣਗੇ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰੋਲ

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਛਣ-ਛਣ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਵੇਂ ਸ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਇਆ ਮਾਹੌਲ ਵੀ ਕਾਫੀ ਸਾਰਥਿਕ ਰਿਹਾ ਪਰ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ: ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਮੱਤੇਵਾਲ ਨੇ ਨਿਭਾਈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸ: ਮੱਤੇਵਾਲ ਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸ: ਬਾਦਲ ਤੇ ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਾਕਤਵਰ ਆਦਮੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਿੰਨੇ ਸ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹਨ, ਓਨੇ ਹੀ ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਵੀ ਨੇੜੇ ਹਨ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸ: ਬਾਦਲ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸ: ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਦਾ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੋਲ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਫਲਤਾ ਸਹਿਤ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ।

ਆਖਰੀ ਫੈਸਲਾ 28 ਨੂੰ

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਸ: ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਬਾਕੀ ਮਹਾਰਥੀਆਂ ਨੇ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣਾ ਮੰਨ ਲਿਆ, ਸ: ਬਾਦਲ ਨੇ ਸ: ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਸ: ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਨਾ ਲਿਆ ਤਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਕੋਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ 28 ਜਨਵਰੀ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਿਵਾਸ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਈ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ 31 ਜਨਵਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਾਣਕਾਰ ਹਲਕੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੌਣ ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦਾ ਨਾਂਅ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਕੌਣ ਤਾਈਦ ਤੇ ਮਜ਼ੀਦ ਕਰੇਗਾ। ਵੈਸੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਖਾਸ ਕਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਭਾਏ ਰੋਲ ਨੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ।

ਪ੍ਰੋ: ਭੰਡਾਰੀ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ

ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰੋ: ਰਾਜਿੰਦਰ ਭੰਡਾਰੀ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਉੱਪਰ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਲਕੇ ਹੈਰਾਨ-

ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰੋ. ਭੰਡਾਰੀ ਕਿਉਂ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਆਤਮਘਾਤੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਇੱਕ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ੍ਰੀ ਬ੍ਰਿਜ ਲਾਲ ਰਿਣਵਾ ਨੇ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬ੍ਰਿਜ ਲਾਲ ਰਿਣਵਾ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੇਗੀ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਭਾਜਪਾ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਵਿਚਲਾ ਅਸਰ ਵਰਤ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਗੱਲ ਸੰਭਵ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਿਣਵਾ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਕੇ ਚੁਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਬੈਠ ਗਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸ੍ਰੀ ਭੰਡਾਰੀ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਚਾ ਲਵੇਗਾ ਸਗੋਂ ਇਸ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਭਾਜਪਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਸ੍ਰੀ ਬਲਵੀਰ ਪੁੰਜ ਤੇ ਸ: ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਕੀਤੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰੋ. ਭੰਡਾਰੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਨਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਭੰਡਾਰੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਸ: ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦਾ ਨਾਂਅ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਵੰਸ਼ਵਾਦ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਹੈ।

-ਸਰਗੋਸ਼ੀਆਂ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲਾਲ

ਸਾਲ 2008 ਦੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦਿਨ 'ਤੇ

-ਸਾਧੂ ਬਿਨਿੰਗ

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਵੀ ਪਲੀ (ਪੰਜਾਬੀ ਲੈਂਗੂਏਜ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ) ਵੱਲੋਂ 24 ਫਰਵਰੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਇਸ ਦਿਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 1999 ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਰੈਜੂਲੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਯੂਨੈਸਕੋ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ 21 ਫਰਵਰੀ ਦਾ ਦਿਨ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦਿਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਿਨ 1952 ਵਿੱਚ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸੀ, ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਲਈ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਕਰ ਰਹੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਦਿਨ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦੇ ਦਿਨ ਵਜੋਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਲੀ ਵੱਲੋਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦਿਨ ਦਾ ਇਹ ਛੇਵਾਂ ਸਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਾਡੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਪਹਾੜਾਂ ਜਿੱਡੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੁਝ ਗਾਂ-ਪੱਖੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਜਾਣੂ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਕਰਮੰਦ ਵੀ। ਭਾਰਤ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਸੂਝਵਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਦੇ ਹੋਏ ਅਕਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਅਤੇ ਲਿਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ, ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਵੱਲ ਹੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਏਨੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਹਨ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਲੀ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੁਝ ਮਸਲਿਆਂ ਵੱਲ ਸਮਾਂ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਲਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਹਨ।

ਇੱਕ) ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੂੰ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਹਰ ਪੱਧਰ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਾਉਣਾ;

ਦੂਜਾ) ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਨੇਡੀਅਨ ਬੋਲੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦੁਆਉਣੀ।

ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਾਡੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 1993 ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਬੀ.ਸੀ. ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਨਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਨੀਤੀ ਬਣਾਈ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਜੁਲਾਈ 1994 ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਬਣੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਵੀ ਦੂਜੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬੀ.ਸੀ. ਦੇ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਿੰਨੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ ਜਾਂ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਘੱਟ। ਇਸ, ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਾਗੂ ਕਰਾਉਣ ਅਤੇ ਚਲਦੀ ਰੱਖਣ ਦੇ, ਸਧਾਰਨ ਦਿਸਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਅੜਚਨਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਾਗੂ ਕਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਪਿਆਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਖਾਸ ਕਰ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹੀ ਅਸਲੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਹੁਣ ਸੰਚਾਰ ਤੇ ਅਵਾਜ਼ਾਈ ਵਿੱਚ ਆਏ ਇਨਕਲਾਬ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਪਲ ਪਲ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵੱਡਮੁੱਲੇ ਫਾਇਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਰਵੱਈਆਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਉਪਰਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਉਪਰ ਵੀ ਨਿੱਤ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਲੋੜ ਵੱਲ ਰੁਚਿਤ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅੱਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਡੀ ਜਾਚੇ ਮੁੱਢਲਾ ਮਸਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮੀਅਤ ਬਾਰੇ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਪਲੀ ਵਲੋਂ ਹੋਰ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦਿਨ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਮੀਡੀਏ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਹੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਾਲ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਸੂਝਵਾਨ ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਵਪਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੈਨਲ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪੈਨਲ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੋ ਗਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਤੌਰ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਪਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਅਖਬਾਰਾਂ, ਰੇਡੀਓ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਪਾਰ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਧਿਅਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਪਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਵਪਾਰਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਲਈ ਬੋਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਵੀ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਵਸੋਂ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਵਰਤੋਂ ਕਾਫੀ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਪਾਰੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਪਾਰੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ, ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੈਨਲ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸਬੰਧੀ ਹੋਰ ਸਿੱਧੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਪਾਰੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸਬੰਧੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਕੇ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

੧. ਆਮ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰਤੀ ਚੇਤਨਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਮਲਟੀਮੀਡੀਆ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨਲ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣਾ;
੨. ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਯੋਗ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੇ ਸਾਫਟਵੇਰ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣੇ।
੩. ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮਾਂ, ਵਜ਼ੀਫ਼ਿਆਂ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਅੱਗੋਂ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।
੪. ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਉਚ ਪੱਧਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ - ਬੀ ਏ, ਐਮ ਏ ਅਤੇ ਪੀ ਐਚ ਡੀ - ਦੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਚਾਲੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਆਰਥਿਕ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਣਾ।
੫. ਲਿਖਤੀ ਵਪਾਰਿਕ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਢੁੱਕਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਨਾਲ।

ਇਹ ਉਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹਨ, ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਵਪਾਰੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣਾ ਤੇ ਵਿਚਾਰਨਾ ਵੀ ਕੁਝਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਉਂ ਕਰੇ? ਇਹ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਭਲੀਭਾਂਤ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਏਥੇ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਬੋਲੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਚੀਨੀ, ਜਾਪਾਨੀ ਆਦਿ ਤੋਂ ਉਲਟ, ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਸਟੇਟ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਇੱਕ ਬੋਲੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸਟੇਟ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੋਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ 63% ਤੋਂ ਉਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਬੋਲੀ ਵਜੋਂ

ਹੀ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਰਕਾਰੀ ਬੋਲੀ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਵੱਲ ਲੋੜੀਂਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਆਸ ਰੱਖਣੀ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੋ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਕਿਸ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਅੱਡੇ? ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਪਾਰ ਸਟੇਟ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸਕਤੀ, ਦਲੀਲ, ਸੰਸਥਾ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਸਕੇ। ਸੋ ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਵੀਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਗੇ। ਪਲੀ ਦੀ 24 ਫਰਵਰੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦੀ ਪੈਨਲ ਤੇ ਵੀ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਇਹ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਮਸਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਏਜੰਡਿਆਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨਗੇ।

ਪੁੱਤਰ ਮੋਹ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਪੱਤਰੇ

—ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ

ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਰਾਣੀ ਜੋਧਾ ਬਾਈ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਸੋਹਣੇ ਸੁਨੱਖੇ ਪੁੱਤਰ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਸਲੀਮ ਨੂੰ ਗੋਦੀ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਲਾਡ ਲਾਡਾ ਰਹੇ ਅਕਬਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪੁੱਤਰ-ਮੋਹ ਦੀ ਕਾਂਗ ਚੜ੍ਹ ਆਈ। ਬੈਠਾ ਬੈਠਾ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜਿਗਰ ਦੇ ਟੋਟੇ ਸਲੀਮ ਜਿਹਾ ਸੋਹਣਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਬਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ! ਕੁਝ ਸੋਚ ਕੇ ਖਿਡਾਵੀ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮ ਫਿਰ ਕੇ ਆਵੇ ਤੇ ਕੋਈ ਐਸਾ ਬੱਚਾ ਲਿਆਵੇ ਜੋ ਮੇਰੇ ਸਲੀਮ ਜਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਹੋਵੇ! ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਘੁੰਮ ਘਿਰ ਕੇ ਖਿਡਾਵੀ ਚੀਬੜਿਆਂ 'ਚ ਲਪੇਟੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਬਦਸ਼ੁਰਤ ਬਾਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜ ਮਹਿਲੀਂ ਆ ਗਈ। “ਲਓ ਜਹਾਂ ਪਨਾਹ!” ਉਹ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਬੱਚਾ ਦਿਖਾਉਂਦਿਆਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ - “ਇਹ ਬੱਚਾ, ਸੱਚ ਪੁੱਛੋਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਲੀਮ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਸੁੰਦਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।” ਮੈਲੇ ਕੁਚੈਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ 'ਚ ਲਪੇਟੇ ਬਦਸ਼ੁਕਲ ਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਝੁੰਜਲਾਇਆ - “ਹੈਂ! ਇਹ ਕੀ ਬਕਵਾਸ ਕਰਨ ਡਰੀਂ ਏ!! ਕਿੱਥੇ ਮੇਰਾ ਹੀਰੇ ਜਿਹਾ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਸਲੀਮ, ਕਿੱਥੇ ਇਹ ਭੈੜਾ ਜਿਹਾ ਬਾਲ!!!” ਖਿਡਾਵੀ ਠਰ੍ਹਮੇ ਨਾਲ ਬੋਲੀ - “ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ “ਭੈੜਾ” ਆਖਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਇਹ ਸਲੀਮ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚੋਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ!” ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਖਿਡਾਵੀ ਦੀ ‘ਬੇਵਕੂਫੀ’ 'ਤੇ ਖਫ਼ੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਬੋਲਿਆ - “ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਸਲੀਮ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸੁੰਦਰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਏ?”

“ਹਜ਼ੂਰ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਢਿੱਡੋਂ ਜੰਮਿਆ, ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ! ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਸਲੀਮ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਏ। ਇਵੇਂ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ, ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੀ ਸਰਵੋਤਮ ਸੁੰਦਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।” ਖਿਡਾਵੀ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਸੁਣ ਕੇ ਅਕਬਰ ਦੇਖਦਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਚੌਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦਾ ਲੜਕਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤੁਕ-ਬੰਦੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਆਮ ਜਿਹੀਆਂ ਕਾਵਿ-ਸਤਰਾਂ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ‘ਮਹਾਨ ਕਵਿਤਾ’ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਗੁਰਗੱਦੀ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਖਿਝੇ-ਭੁੱਜੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪੁੱਤਰ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇਖ ਕੇ, ਪੁੱਤਰ-ਮੋਹ ਨਾਲ ਲਬਰੇਜ਼ ਇੱਕ ਤਰਕੀਬ ਸੁੱਝੀ। ਮੇਹਰਬਾਨ ਦਾ ਜਨਮ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦਾ ਹੀ ਹੋਣਾ, ਸੋਨੇ 'ਤੇ ਸੁਹਾਗਾ ਹੋ ਨਿੱਬੜਿਆ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਨੇ ਧੂੰਆਂ-ਧਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਪੁੱਤਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਹੀ ‘ਅਵਤਾਰ’ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਾਂਗ ਹੀ ‘ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਦਾ’ ਹੈ। ਧੜੱਲੇਦਾਰ ਤੇ ਮੂੰਹ-ਜ਼ੋਰ ਪਿਓ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਦਕਾ, ਮੇਹਰਬਾਨ ਦਾ ਇੰਨਾ ਹੌਸਲਾ ਵਧ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ‘ਨਾਨਕ ਪਦ’ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ! ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦਾ ‘ਪੁੱਤਰ ਮੋਹ’ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਵੱਡੀ ਦੁਬਿਧਾ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪਰ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ - “ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਰੀਸੈ ਹੋਰ ਕੱਚ ਪਿੱਚ ਬੋਲਦੇ ਸੇ ਕੂੜਿਆਰ, ਕੂੜੇ ਝੜਿ ਪੜੀਐ।” ਦੇ ਅਣਿਆਲੇ ਤੀਰਾਂ ਮੋਹਰੇ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦਾ ‘ਪੁੱਤਰ ਮੋਹ’ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿਰ ਨਾ ਟਿਕ ਸਕਿਆ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਦਿ ਬੀੜ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇੰਝ ਮੇਹਰਬਾਨ ਨੂੰ ‘ਗੁਰੂ ਬਣਾਉਣ’ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦਾ ‘ਪੁੱਤਰ ਮੋਹ’ ਵਾਲਾ ਸੁਪਨਾ ਚਕਨਾ-ਚੂਰ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਚਾਰ ਕੁ ਦਿਨ ਦੋਹਾਂ ਪਿਉ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹਲਵਾ-ਮੰਡਾ ਸੋਹਣਾ ਚਲਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ‘ਮਨ ਕੀ ਮਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ਰਹੀ’ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੀ ਹੋਈ!

ਪੂਰੀ ਇੱਕ ਸਦੀ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਅਸਹਿ ਤੇ ਅਕਹਿ ਜ਼ੁਲਮੇ ਸਿੱਤਮ ਸਹਿੰਦਿਆਂ, ਵੱਡੇ-ਛੋਟੇ ਘੱਲੂਘਾਰਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦਾ ਸਫਰ ਗਾਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਥਾਣੀਂ ਗੁਜ਼ਰਦਿਆਂ, ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੇ ਕੇਸਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਝੁਲਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦਾ ਸੂਰਜ ਭਰ ਜੋਬਨ 'ਤੇ ਚਮਕਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸਜੇ ਬੈਠੇ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਚੱਲ ਪਈ ਕਿ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਾਂ-ਨਸ਼ੀਨ ਕੌਣ ਬਣੇਗਾ? ਦਸਤਾਰ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਕਲਗੀ ਸਜਾਈ ਬੈਠੇ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪੁੱਤਰ ਮੋਹ, ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ - “ਮੈਥੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਡਾ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਣੇਗਾ!” ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ। ਪੁੱਤ ਦੇ ਮੋਹ ਨਾਲ ਲਬਾ-ਲਬ ਭਰੀ ਹੋਈ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ-ਸਿਧਾਂਤ ਯਾਦ ਆਇਆ - ‘ਤਖਤਿ ਬਹੈ ਤਖਤੈ ਕੀ ਲਾਇਕ’ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕੱਟਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਉਸਦਾ ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਜਾਨਾਂ ਹੂਲ ਕੇ ‘ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ’ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ‘ਵਾਰਸ’ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਹੀ ਕਰੇਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ!

ਲੇਕਿਨ ਸਿੰਘ-ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਸੁਣਦਿਆਂ ਧਿਆਨ ਸਿੰਹੁ ਡੋਗਰੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਮੋਹ ਵੀ ਉਬਾਲੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਡੋਗਰੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਲਾਡਲਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ, ਹੀਰੇ ਵਾਂਗ ਡਲ੍ਹਕਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ। ਹੋਇਆ ਕੀ? ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਚੌਂਹ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ‘ਮਹਾਰਾਜਾ’ ਬਣਿਆ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ‘ਪੁੱਤਰ ਮੋਹ’ ਖੜਕ ਸਿੰਘ! ਉਸ ਦੇ ਪੀ. ਏ. ਚੇਤ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਧਿਆਨ ਸਿੰਹੁ ਡੋਗਰੇ ਦਾ ‘ਮਾਰੂ’ ਪੁੱਤਰ ਮੋਹ! ਇਸ ਮਹਾਂ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਦਾ ਪੁੱਤਰ-ਮੋਹ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਵਹਿ ਤੁਰੀਆਂ! ਐਸੀਆਂ ਨੀਚ ਗੋਂਦਾਂ ਗੁੰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿ ਗੁਰ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਖਾਨਾ-ਜੰਗੀ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਰਾਜੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੱਤ ਹੀਰੇ ਮਰਵਾ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਦੇਖਣ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਗਦਾਰ ਧਿਆਨ ਸਿੰਹੁ ਦਾ ‘ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਲਾ’ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ! ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮੋਹ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੀ ਨਿੱਕਲਿਆ? ਨਾ ਹੀ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਸਿੰਹੁ ਦਾ ਪੁੱਤਰ-ਮੋਹ ਹੀ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਦੋਹਾਂ ਜਣਿਆਂ ਦੇ ਚੰਦਰੇ ਪੁੱਤਰ-ਮੋਹ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬੇੜਾ ਹੀ ਗਰਕ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਸ਼! ਕਿ ਭਲੇ ਵੇਲਿਆਂ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਫਲਸਫੇ ਅਧੀਨ ਨੇਕ ਸਲਾਹ ਮੰਨ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਪੁੱਤਰ-ਮੋਹ 'ਚ ਅੰਨ੍ਹਾ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ! ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਆਨੇ ਮਹੀਨਾ 'ਤੇ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ ਧਿਆਨ ਸਿੰਹੁ ਡੋਗਰਾ, ਜੇ ਕਿਤੇ ਆਪਣੀ ‘ਔਕਾਤ’ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਖੈਰ-ਖ਼ਾਹ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ, ਪੁੱਤਰ-ਮੋਹ 'ਚ ਨਾ ਫਸਦਾ ਤਾਂ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਹੀ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ!

ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਮਿਟਾਉਣ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਪੁੱਤਰ ਮੋਹ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ 'ਚ ਗਲਤਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦੀ ਸੀਨੀਆਰਟੀ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਛੋਕਰੇ ਸੰਜੇ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਾਰਸ ਚੁਣਿਆ। ਪਰ ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਯਮੁਨਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਸਥਿਤ ‘ਨਿਗਮ ਬੋਧ ਘਾਟ’ ਜਾ ਬਿਰਾਜਿਆ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪੁੱਤਰ ਮੋਹ ਦਾ ਝੱਲ ਕੁੱਦਿਆ। ਉਠ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਲਮਕਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਾਲੇ ਤੇ ਮੋਟੇ ਵਿੱਡ ਦੇ ਮਾਲਕ ‘ਚਾਚੇ ਕੇਸਰੀ’ ਅਤੇ ਪਾਬੀ-ਮੂੰਹੋਂ ਨਰਸਿਮਾ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਕੇ, ਆਪਣਾ ਹੀ ਦੂਜਾ ਪੁੱਤ ਅੱਗੇ ਲਿਆਂਦਾ। ਪਰ ਅੱਜ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਤਿੰਨਾਂ ਜਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਕੋਲੋਂ-ਕੋਲ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚਿੱਟੇ ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧਾਂ, ਪੁੱਤਰ-ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਬਿਹਬਲ ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚਿੜਾ ਰਹੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ!

ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ‘ਮਿੱਠੜਾ ਮੇਵਾ’ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਮੋਹ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਗੁਨਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਦੁੱਖ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੂਜੇ ਹੱਕ-ਬਜਾਨਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸ਼ੀਰਨੀ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਅਜਿਹੇ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਯੋਗ ਅਤੇ ਹੱਕੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵੱਸ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਤਾਰੀਖ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਦੱਬੀ ਅੱਗ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਸੁਲ੍ਹਾ ਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪੁਲਾਂ ਥੱਲਿਓਂ ਬਹੁਤ ਪਾਣੀ ਵਗ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਮੋਹ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਕ ਮਾਰਨੇ, ਹਰੇਕ ਧਰਮ ਕੌਮ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਲਈ ਬੇਹੱਦ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਜਮਾਂ ਈ ਨਾ-ਕਾਬਲੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ-ਵਡੇਰੇ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਧਰਮ ਕੌਮ ਤੋਂ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ -

ਹਮ ਕਾਰਨਿ ਗੁਰ ਕੁਲਹਿ ਗਵਾਈ। ਹਮ ਕੁਲ ਰਾਖਹਿ ਗਵਨ ਵਡਾਈ ?

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪੁੱਤਰ-ਮੋਹ ਵਾਲੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਅਖਬਾਰ ਭਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣ-ਲੜੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਲੰਬੀ ਖਿੱਚੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਾਂਗ - ਨਾ ਮੇਰੇ ਗੀਤ ਮੁੱਕਦੇ ਨੇ, ਨਾ ਭੈੜੀ ਰਾਤ ਮੁੱਕਦੀ ਏ - ਪਰ ਲਗਦੇ ਹੱਥ ਪੁੱਤਰ ਮੋਹ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਵਿਅੰਗ ਨੁਮਾ ਕਿੱਸਾ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਜਾਵਾਂ!

ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਗਰੀਬੜੇ ਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ, ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਦੇ ਰੋਅਬ-ਦਾਬ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ। ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨ ਕੇ ਘੋੜੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਵੱਲ, ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਟਿਕ-ਟਿਕੀ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਮੋਹਰੇ ਵੀ ਕੋਈ ਅੱਖ ਨਾ ਚੁੱਕਦਾ। ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਦੇ ਕੁਣਬੇ ਨੂੰ ਚੰਮ ਦੀਆਂ ਚਲਾਉਂਦਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸ ਪੇਂਡੂ ਮੁੰਡੇ ਨੇ 'ਬਣਾ-ਸੁਆਰ' ਕੇ ਆਪਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ- “ਭਲਾ ਮਾਂ, ਜੇ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਥਾਂ ਨਵਾਂ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਕੌਣ ਬਣੇ?” ਮਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ - “ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਵੱਡਾ ਲੜਕਾ ਹੋਗਾ ਏ, ਉਹ ਕਰੇਗਾ ਜ਼ੈਲਦਾਰੀ।” ਕੁਝ ਸੋਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੰਡਾ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ- “ਜੇ ਭਲਾ ਉਹ ਵੀ ਮਰ ਜਾਏ, ਫੇਰ?” ਐਤਕੀਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਮੱਥੇ ਵੱਟ ਪਾ ਕੇ ਮਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ-“ਓਦੂੰ ਛੋਟਾ ਹੋਗਾ ਏ ਨਾ!” ਅਣਭੋਲ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ -“ਮਾਂ ਜੇ ਅਚਾਨਕ ਰੱਬ ਦਾ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਜਾਏ, ਛੋਟਾ ਵੀ ਤੁਰ ਜਾਏ ਫੇਰ ਕੌਣ ਬਣੇਗਾ ਜ਼ੈਲਦਾਰ?”

“ਭਾਵੇਂ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਮਰ ਜਾਏ, ਪਰ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਲੱਗੀ ਬੱਚੂ!” ਮਾਂ ਖਿੜ ਕੇ ਬੋਲੀ-“ਉਹਦਾ ਹੋਰ ਬੇਬੇਰਾ ਕੁਣਬਾ ਹੋਗਾ ਏ, ਜ਼ੈਲਦਾਰੀ ਸਾਂਭਣ ਨੂੰ!!” ਮਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਵਿਚਾਰੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀਆਂ ਦਿਲੀ ਰੀਝਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵਕਤ ਪੈ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ! ਅਜੋਕੇ ਯੁੱਗ ਦੇ 'ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਜ਼ੈਲਦਾਰ' ਇੰਨੇ ਸ਼ਾਤਰ, ਢੀਠ ਅਤੇ ਰੱਜ ਕੇ ਮੀਸਣੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੀ ਜ਼ੈਲਦਾਰੀ ਦਾ ਉੱਤਰਾ-ਧਿਕਾਰੀ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਥਾਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਚੋਗਾ ਖਿਲਾਰ ਕੇ' ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਚੂ ਚਰਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ 'ਕਾਣੇ' ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਖੁਦ-ਗਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਮੱਕਾਰੀ ਦੇ ਕੰਬੀਨੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਐਸਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਾਂ-ਨਸ਼ੀਨੀ ਦਾ ਹੱਕ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਸਿਵਾਏ ਬਾਹਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਕੇ 'ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ' ਕਹਿਣ ਦੇ, ਸਾਹ ਵੀ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਪਾਉਂਦੇ। ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੀਆਂ ਅਹੁੱਦੇਦਾਰੀਆਂ ਨੂੰ 'ਘਰ ਦੀ ਜਗੀਰ' ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਮੋਹ 'ਚ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਆਗੂ, ਬੇਦਰਦ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੱਤਰੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸ਼ਾਇਦ!

ਇੱਕ ਲੱਖ ਪ੍ਰਤ ਸਵਾ ਲੱਖ ਨਾਤੀ ॥ ਤਿਹ ਰਾਵਣ ਘਰ ਦੀਆ ਨਾ ਬਾਤੀ।

ਕੀ ਸ਼ਿਵਨਗਾਉਂ ਬਣੇਗਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨੰਦੀਗ੍ਰਾਮ?

ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲ ਉਤੇ ਕੀ ਬੀਤਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਨੋਟਿਸ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨਾਲੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਉਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਓ? ਜਦਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦਾਰੋ-ਮਦਾਰ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਹਵਾਈ ਅੱਡਾ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਖਰੀਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ।

ਨਾਗਪੁਰ ਦੇ ਸੋਨੇਗਾਉਂ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਸ਼ਿਵਨਗਾਉਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਹੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਐਸੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਿਆਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਉਤੇ 1894 ਦਾ ਲੈਂਡ ਐਕੁਇਜੀਜ਼ਿਸ਼ਨ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਸਾਥੋਂ ਜਬਰੀ ਨਾ ਖਰੀਦੀਆਂ ਜਾਣ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਤਕਰੀਬਨ 50,000 ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਬੇਨਤੀ ਪੱਤਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦਲ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਈ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਭੇਜੀਆਂ ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਨ ਉਤੇ ਵੀ ਜੁੰ ਨਹੀਂ ਸਰਕੀ। ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਰੋਸ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਹੋਰ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ 20 ਤੋਂ 50 ਤੱਕ ਲੋਕ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ 'ਤੇ ਬੈਠਦੇ ਸਨ।

ਸਰਕਾਰੀ ਬੇਰੁਖੀ

ਇਹ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅੱਠ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਉਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਰਕਾਰ 'ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਮਲਟੀ ਮਾਡਲ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਹੱਬ ਏਅਰਪੋਰਟ ਨਾਗਪੁਰ' ਦਾ 2581 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਕੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੀਹਾਨ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਵਾਲੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਏਅਰਪੋਰਟ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕੰਪਨੀ (ਐਮ. ਏ. ਡੀ. ਸੀ.) ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਸਿਖਰ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਉਤੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।

ਸ਼ਿਵਨਗਾਉਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੂਬ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਰਿਆਂ ਦੀ ਵਧੀਆ ਫਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਨਾਗਪੁਰ ਭਾਰਤ ਭਰ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਸ਼ਿਵਨਗਾਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 13 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਮੀਹਾਨ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਅਸਰ ਪਏਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪਿੰਡ ਨਾਗਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਮਿਊਂਸਪਲ ਹੱਦ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਿਵਨਗਾਉਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕਣਕ, ਸੋਇਆਬੀਨ ਅਤੇ ਕਪਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਿਵਨਗਾਉਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵੀ ਉਗਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 15000 ਗਾਈਆਂ, ਮੱਝਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 30,000 ਲਿਟਰ ਦੁੱਧ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਨਾਗਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਿਵਨਗਾਉਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਉਬਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੀਹਾਨ ਯੋਜਨਾ ਨੇ ਅਜੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈਣੀ ਹੈ ਪਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰੀਦ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਵੀਹ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਠੇਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਸਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। 22000 ਵਰਗ ਮੀਟਰ ਖੇਤਰਫਲ ਵਾਲੀ ਸੈਂਟਰਲ ਫੈਸਲਿਟੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਜੁਲਾਈ ਤੱਕ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ। 52 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਮੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੜਕਾਂ ਵੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹਨ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਹਾਈਵੇ-7 ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ 2.7 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਬੇ ਫਲਾਈਓਵਰ ਦੇ ਪਿੱਲਰ (ਥੰਮ੍ਹ) ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਮੀਹਾਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਨਾਂਅ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਨਾਗਪੁਰ ਦੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਉਤਰ ਵਜੋਂ 2 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਦਾ ਕੋਈ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਐਕਟ

ਲੈਂਡ ਇਕੁਈਟੀਸ਼ਨ ਐਕਟ 1894 ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਜੋ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਉਤੇ ਸਬਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਹ ਹੋਰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕੁਝ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਲੈ ਲਓ, ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਹੁੰ ਖਾ ਕੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਅਪੀਲ ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਪਰ ਇਹ ਉੱਕਾ ਹੀ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਨਾਲ, ਨਿਆਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਛੱਡ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਦਸ ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲ ਆਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਤਰੀਕਾ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 7000 ਮੱਝਾਂ ਅਤੇ ਗਾਈਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੜਕੀ ਆਵਾਜਾਈ ਜਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਘੇਰਾਓ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜੇ ਮੀਹਾਨ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੁਆਲੇ ਵਾੜ ਲਾਉਣ ਗਏ ਸਨ।

ਮੀਹਾਨ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਏਅਰਪੋਰਟ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕੰਪਨੀ (ਐਮ. ਏ. ਡੀ. ਸੀ.) ਕੁੱਲ 4354 ਹੈਕਟੇਅਰ (10760 ਏਕੜ) ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰੇਗੀ। ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 1278 ਹੈਕਟੇਅਰ ਜ਼ਮੀਨ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਲਈ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ 2086 ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਿੱਚ 'ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ' ਬਣੇਗਾ। ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕੰਪਨੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਨਾਂਅ 'ਸੁਤੰਤਰ ਵਪਾਰ ਦਾ ਸਵਰਗ' ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 500 ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਪਾਰਕ, 955 ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਾਣ ਯੂਨਿਟ, 60 ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਿੱਚ ਹੈਲਥ ਸਿਟੀ ਅਤੇ 200 ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਿੱਚ ਰੇਲ ਰੋਡ ਟਰਮੀਨਲ ਬਣਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਇਸ ਨਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਹੋਟਲ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬਿਜਲੀ ਘਰ, ਜਲ ਸਪਲਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਸੀਵਰੇਜ ਆਦਿ ਹੋਣਗੇ। ਹਾਂ, ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਆਪਣਾ ਚੋਟੀ ਦਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸਕੂਲ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ 13 ਹੈਕਟੇਅਰ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਫੈਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਮਤਲਬ ਕਿ ਇੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੀਂ ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂਅ 'ਮੀਹਾਨਪੁਰ' ਹੋਵੇਗਾ। ਮੀਹਾਨਪੁਰ, ਨਾਗਪੁਰ ਨਾਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੜਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਨਾਲ ਸਿਕੰਦਰਾਬਾਦ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਏਅਰਪੋਰਟ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕੰਪਨੀ ਉਤੇ ਅੱਗ-ਬਗੂਲਾ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵੇਚਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਭਾਅ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇਸ ਨਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਕੋਈ ਪਲਾਟ ਖਰੀਦ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਕਮਾ ਸਕਣ।

ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਭਾਅ

ਇਸ ਏਰੀਏ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਭਾਅ ਦੋ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪਿਛਲੇ 30 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰੀ ਦੀ ਨਕਲ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਜੱਜ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਚਿੰਚਭਵਨ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ 16.65 ਹੈਕਟੇਅਰ ਜ਼ਮੀਨ 105 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਵੇਚੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਸ਼ਿਵਨਗਾਉਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੌਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਭਾਅ 2.55 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਹੁਣ ਹੋਰ ਵਧ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਮੀਹਾਨ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਕਬਜ਼ੇ 'ਚ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਇਸ ਕਾਰਨ ਦੌਰਾ ਅਨਰਥ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਉੱਕਾ ਹੀ ਤਰਕਹੀਣ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਜ਼ੋਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਆਰਥਿਕ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਟੈਕਸ ਛੋਟਾਂ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਬੋਝ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਵਿਗਾ-ਟੇਢਾ ਵਿਕਾਸ ਕੁਝ ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਜਾਂ ਕਾਲੋਨੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਕੀਮਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕੁਝ ਚਹੇਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖੋਹਣ ਦਾ ਧੰਦਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੀਹਾਨ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਬਣ ਰਹੇ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਾਗਪੁਰ ਵਿੱਚ ਆਈ. ਟੀ. ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਨਅਤੀ ਸੈਂਟਰਾਂ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਆਰਥਿਕ ਜ਼ੋਨ ਦੀ ਛਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਸਨਅਤੀ ਸੈਂਟਰ ਮਾਰੇ ਜਾਣਗੇ।

ਬੇਲੋੜੀ ਯੋਜਨਾ

ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਤਰਕਹੀਣ ਵਿਚਾਰ, ਹੱਥ ਏਅਰਪੋਰਟ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਦੇ 'ਹੱਥ ਐਂਡ ਸਪੇਕਸ' ਮਾਡਲ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਵਾਈ ਅੱਡਾ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਸਥਾਨ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਛੋਟੀਆਂ ਉਡਾਣਾਂ ਲਈ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਉਡਣਗੇ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਹਵਾਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੇਲੋੜੀ ਚੀਜ਼ ਉਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚਣ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ?

ਇਸ ਤੋਂ ਨਾਗਪੁਰ ਦਾ ਹਵਾਈ ਅੱਡਾ, ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ ਦੀ ਨਿਸਬਤ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਨਵੰਬਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ 47000 ਉਡਾਣਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਇਥੋਂ ਕੇਵਲ 1034 ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਉਡੇ। ਇਥੇ ਕੇਵਲ 2000 ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹਵਾਈ ਸੇਵਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਮੁੰਬਈ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਵਿਚ 55000 ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹਵਾਈ ਸੇਵਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਤਲਬ ਕਿ ਨਾਗਪੁਰ ਨਾਲੋਂ 27 ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ। ਚੇਨਈ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਅਤੇ ਬੰਗਲੌਰ ਤੋਂ ਵੀ ਨਾਗਪੁਰ ਨਾਲੋਂ 8 ਤੋਂ 12 ਗੁਣਾਂ ਵਧੇਰੇ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਾਗਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹਵਾਈ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਗੁਹਾਟੀ, ਗੋਆ ਅਤੇ ਜੈਪੁਰ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਨਾਗਪੁਰ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਸਮਰੱਥਾ 18 ਗੁਣਾਂ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕੀ ਤੁਕ ਹੈ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਗਪੁਰ ਤੋਂ ਇਸ ਵੇਲੇ 910 ਟਨ ਸਾਮਾਨ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੀਹਾਨ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਨਾਗਪੁਰ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦੀ ਢੁਆਈ ਸਮਰੱਥਾ 870,000 ਟਨ ਤੱਕ ਵਧਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਗਪੁਰ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਨੂੰ 85 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੀਹਾਨ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਇਹ ਘਾਟਾ ਅਛੂਹ ਸਿਖਰਾਂ ਛੁਹੇਗਾ।

ਮੀਹਾਨ ਯੋਜਨਾ, ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਉਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਵਕੂਫ਼ੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮਾਰਕ ਬਣਨ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਇਸ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼ਿਵਨਗਾਉਂ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਹੁੰ ਖਾਧੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਝੁਕਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਕੇ ਜਾਨ ਦੇ ਦੇਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਲਈ ਸ਼ੁੱਭ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਨਾਗਪੁਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨੰਦੀਗ੍ਰਾਮ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਏ, ਜਦਕਿ ਵਿਦਰਭਾ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਤਮ-ਹੱਤਿਆ ਲਹਿਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਕਪਾਹ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਬੇਲਗਾਮ ਹੋਇਆ ਅਮਰੀਕਨ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੋਨੇ 'ਚ ਵੀ ਮਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਹਿਰ

ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜਾਂ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਉਪਗ੍ਰਹੇ ਜਿਥੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਲਾਹੇਵੰਦ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਕੁਤਾਹੀ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਨਾਂ ਦਾ ਖੋਅ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਹੀ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ ਇੱਕ ਅਮਰੀਕਨ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਨਾਲ, ਜੋ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਨਾਲ ਪਰ ਇਹ ਆਸਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਧਰਤੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਨੇ 'ਤੇ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮਾਰੂ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਕਣਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਵੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

2006 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਪੁਲਾੜ 'ਚ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਨਸੂਬਾ ਜਾਸੂਸੀ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਇੱਕ ਮਿੰਨੀ ਬੱਸ ਜਿੱਡਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰ 9 ਕੁਇੰਟਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਰਸਾਇਣਕ ਪਦਾਰਥ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਭਟਕ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਹਰੇਕ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਪਈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਆਖਰਕਾਰ ਨਾਸਾ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਜੱਗ-ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਹਲਕਿਆਂ 'ਚ ਬੈਚੇਨੀ ਫੈਲ ਗਈ ਹੈ, ਉਥੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਵੀ ਨਵਾਂ ਖ਼ਤਰਾ ਮੰਡਰਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਵੱਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਫਰਵਰੀ ਤੇ ਮਾਰਚ 2008 ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿੱਗਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਧਰਤੀ ਦੇ ਜਿਸ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਵੀ ਡਿੱਗੇਗਾ, ਉਥੇ ਭਿਆਨਕ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਜਾਨੀ-ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਦੁਨੀਆ 'ਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਬਣੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਮਿਜ਼ਾਇਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਦੱਸਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ 'ਰਾਕਟ ਬੂਸਟਰ'

ਨਾਂਅ ਦੇ ਯੰਤਰ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਨਾਲ ਇਹ ਚਲਦੀ-ਫਿਰਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ (ਉਪਗ੍ਰਹਿ) ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ 'ਚ ਧਰਤੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਰਾਕਟ ਬੂਸਟਰ' 'ਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਾਇਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਈਧਣ (ਊਰਜਾ) ਰਾਹੀਂ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਧਾਤਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਏਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਜਿੰਨਾ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ 'ਰਾਕਟ ਬੂਸਟਰ' 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਰਸਾਇਣ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਚਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਐਟਮ ਬੰਬ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਨੇ 'ਤੇ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਆਪੇ-ਸਹੇੜੇ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਦੁਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਬੇਲਗਾਮ ਹਵਾਈ ਘੋੜਾ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਸਾਗਰ 'ਚ ਹੀ ਡਿੱਗ ਪਵੇ। ਦੂਸਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ 'ਚ ਹੀ ਮਿਜ਼ਾਇਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਨ ਇਸ ਕਹਿਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਟਾਲਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਬਨਾਉਟੀ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਮਨੁੱਖੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਦਰ ਸਮੁੰਦਰਾਂ 'ਚ ਹੀ ਡਿੱਗੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਭਿਆਨਕ ਤਬਾਹੀ ਤੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਬਚਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। 1979 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੁਆਰਾ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ ਉਪਗ੍ਰਹਿ 'ਸਕਾਈਲੈਬ' ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਲਗਾਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਦੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਤਾਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਬੇਚੈਨੀ ਫੈਲ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਜਿਥੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਫਵਾਹਾਂ ਫੈਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਥੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਤਾਂ-ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਦੁਆਵਾਂ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ 'ਸਕਾਈਲੈਬ' ਹਿੰਦ ਮਹਾਂਸਾਗਰ 'ਚ ਡਿੱਗ ਕੇ ਸਮਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਾਨੀ-ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਬਚ ਗਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਨ 2000 'ਚ ਵੀ 'ਗਾਮਾ' ਨਾਂਅ ਦਾ ਇੱਕ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਧਰਤੀ ਨਾਲੋਂ ਸੰਪਰਕ ਤੋੜ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ 'ਚ ਹੀ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਪਾਸਿਉਂ ਉਪਰਾਲੇ ਹੋਏ ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਂਸਾਗਰ 'ਚ ਡਿੱਗ ਕੇ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 2002 'ਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅੱਥਰਾ ਹਵਾਈ ਘੋੜਾ (ਉਪਗ੍ਰਹਿ) ਬੇਕਾਬੂ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਫਾਰਸ ਦੀ ਖਾੜੀ 'ਚ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਿਥੇ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਨਾਸ਼ ਲਈ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਗਾਊਂ ਪ੍ਰੀਖਣ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

-ਡਾ: ਸੁਖਦਰਸ਼ਨ ਚਹਿਲ

ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ?

-ਆਰਕੀਤਾ ਰੀਆਰ

ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਬਹੁਤ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਗੋਰਖਧੰਦਾ ਹੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਯੂਰਪੀਅਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਚੋਣ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਚੋਣ-ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ, ਦੂਜੀ ਸੈਨੇਟ ਲਈ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਲਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਦੋਹਰੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਪਾਰਟੀਆਂ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਸ ਅਤੇ ਰਿਪਬਲੀਕਨਜ਼ ਹਨ।

ਮੁਢਲਾ ਪੱਧਰ

ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀਆਂ (Primaries) ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜਸੀ ਗੁੱਟਾਂ (Caucuses) ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੁਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕੌਮੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੁਣਨ ਲਈ, ਸਾਰੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੂਰਵ-ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕੋ ਹੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦੋਵਾਂ ਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਮੀਦਵਾਰ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਗੁੱਟ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ

ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵੋਟਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚੋਣਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ : ਨਿਸ਼ਚਿਤ (closed), ਸੁਤੰਤਰ (open) ਅਤੇ ਬਲੈਂਕਟ (Blanket) ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵੋਟਰ ਕੇਵਲ ਉਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰਡ

ਵੋਟਰ ਆਪਣੇ ਪਸੰਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੂਜੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਇੱਕ ਵੋਟਰ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੀਜੀ ਘੱਟ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਬਲੈਂਕਟ ਚੋਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵੋਟਰ ਦੋਵਾਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵੋਟਰ ਨਿਸਚਿਤ ਮਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਪਰਚੀ ਰਾਹੀਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੁਣਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਰਟੀ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸੰਭਾਵਿਤ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦੀ ਇਹ ਹਮਾਇਤ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਾਂ ਰਾਜਸੀ ਗੁੱਟ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਮਰਥਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕੁਝ ਰਾਜ ਪਈਆਂ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਡੈਮੋਕਰੇਟਸ ਇਹੀ ਤਰੀਕਾ ਵਰਤਦੇ ਹਨ) ਕੁਝ ਰਾਜ ਜੇਤੂ-ਡੈਲੀਗੇਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਰਾਜਸੀ ਗੁੱਟ (Caucuses)

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸੀ ਗੁੱਟ (Caucuses) ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਹਰ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡੈਲੀਗੇਟ ਚੁਣਨ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਾਮਜ਼ਦ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ

ਮੁਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਲਈ ਪੱਤਰ ਦਾਖਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਰ-ਰਸੂਖ ਵਾਲੇ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਭਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਚੋਣਾਂ ਉਪਰੰਤ ਟਿਕੇ ਰਹੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਪਾਰਟੀ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣੇ ਅੰਤਿਮ ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੁਣਨ ਲਈ ਕੌਮੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ (50 ਫੀਸਦੀ +1) ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਵਿਅਕਤੀ (ਉਮੀਦਵਾਰ) ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਖਰੀ ਦੌੜ

ਜਦੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਲੈਕਟੋਰਲ ਕਾਲਜ (ਚੋਣ ਮੰਡਲ) ਦਾ ਸਿਸਟਮ ਚਾਲੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਚੋਣ ਮੰਡਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਿਸਚਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸ-ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਸੈਨੇਟਰਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਲੈਕਟੋਰਲ ਕਾਲਜ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ 538 ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵੰਡ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ—

ਕੁੱਲ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ = 435

ਸੈਨੇਟ ਮੈਂਬਰ = 100

ਕੋਲੰਬੀਆ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚੋਂ = 3

(ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚੋਂ ਅਮਰੀਕਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।)

ਚੋਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਜਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਮੈਂਬਰ ਵੋਟ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਬੈਲਟ ਪੇਪਰ ਉੱਤੇ ਕੇਵਲ ਅਧਿਕਾਰਤ (official) ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਛਪਦਾ ਹੈ।

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਚੋਣ ਮੰਡਲ ਲਈ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਚੋਣ ਮੰਡਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਸ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਵਧੇਰੇ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਚੋਣ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਨਤਾ ਦੀਆਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵੋਟਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਵੋਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼

ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਫਲ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਮੁੱਖ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਹ ਵੋਟ-ਪੱਤਰ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣਨ ਲਈ 538 ਵਿਚੋਂ 270 ਵੋਟਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵੀ ਏਨੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਚੋਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਭਾ (House of Representatives) ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਭਾ ਜਿਸ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਜੇਤੂ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।